

15.12.2008

Dnro 1197/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

ASIAMIESTAPAAMISET JÄRJESTETTY LAINVASTAISESTI USEISSA POLIISIVANKILOISSA

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 1.4., 17.4. ja 30.4.2007 päivätyissä kirjeissään Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisivankilan olosuhteita. Tutkintavangin ja avustajan väliset tapaamiset on poliisivankilassa järjestetty siten, että tapaajat ovat erillisissä huoneissa, joiden välillä on lasiseinä, ja keskustelut käydään sisäpuhelimen välityksellä. Kantelijan mukaan tämä vaikeuttaa asioiden hoitamista ja esimerkiksi asiakirjojen läpikäymiseen tarvitaan vartijan apua. Lisäksi kantelija toi esille epäilyn siitä, että sisäpuhelimen kautta käytäviä luottamuksellisia keskusteluita kuunnellaan.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin sisäasiainministeriön poliisiosaston 31.5.2007 päiväty lausunto, Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston lausunto, poliisin lääninjohtojen ja keskusrikospoliisin lausunnot sekä poliisiosaston suunnittelu- ja talousyksikön toimitilavastuualueen lausunto.

3

RATKAISU

3.1

Oikeusohjeet

Tutkintavankeuslaki

Tutkintavankeuslain (768/2005; jäljempänä TVL) 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan tutkintavangilla on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se vankilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinoin lain 1 luvun 18 b §:ssä tarkoitetulla tavalla rajoitettu. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä. Tutkintavangilla on kuitenkin aina oikeus ilman aiheetonta viivytystä tavata 8 luvun 4 §:ssä tarkoitettu asiamiehensä. Tutkintavankia tapaamaan tulleen henkilön (tapaaja) tarkastamisesta säädetään 12 luvussa.

TLV 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tutkintavangin tapaamista on tarpeellisella tavalla valvottava. Tapaamista voidaan valvoa myös videolaitteilla. Videolaitteilla tapahtuvasta valvonnasta on asianmukaisella tavalla ilmoitettava tutkintavangille ja tapaajalle. TVL 9 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, tutkintavangin ja 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamie-

hen tapaamista ei saa valvoa, ellei ole perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa rikottaisiin tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä.

TVL 9 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan tutkintavangin lähiomaisen, muun läheisen, 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen ja, jos siihen on syytä, myös muun henkilön tapaaminen voidaan sallia ilman valvontaa (valvomaton tapaaminen), jos se on perusteltua tutkintavangin yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle. Muun kuin 8 luvun 3 §:ssä tarkoitetun valvontaviranomaisen ja 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että tutkintavanki suostuu 11 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihitteettömyyden valvontaan.

TVL 9 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan tapaaminen voidaan evätä, jos:

- 1) tapaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään;
- 2) tapaaja kieltäytyy 12 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta turvatarkastuksesta tai 12 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun henkilöntarkastuksesta; taikka
- 3) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle.

Säännöksen 2 momentin mukaan tapaaminen voidaan järjestää kuitenkin erityisen valvotuissa olosuhteissa (erityisvalvottu tapaaminen), jos 1 momentissa tarkoitettu vaara on mahdollista tällä tavoin torjua.

TVL 12 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa pyritään luovuttamaan 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, tutkintavangin tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että tapaaja suostuu henkilöntarkastukseen.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki (putkalaki)

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006; jäljempänä putkalaki) 7 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettäneellä on oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuina aikoina niin usein kuin se säilytystilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 1 luvun 18 b §:ssä tarkoitetulla tavalla rajoitettu. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vapautensa menettäneiden yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä. Vapautensa menettäneellä on kuitenkin aina oikeus ilman aiheutonta viivytystä tavata 6 luvun 4 §:ssä tarkoitettu asiamiehensä.

Putkalain 7 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan vapautensa menettäneiden tapaamista on tarpeellisella tavalla valvottava. Tapaamista voidaan valvoa myös videolaitteilla. Videolaitteilla tapahtuvasta valvonnasta on asianmukaisella tavalla ilmoitettava vapautensa menettäneelle ja tapaajalle. Valvonnasta syntyneiden tallenteiden säilyttämisessä ja hävittämisessä noudatetaan, mitä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa säädetään pidätettyjen tiedoista.

Putkalain 7 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneiden ja muun tapaajan kuin 6 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen välistä keskustelua saadaan kuunnella, jos se on tarpeen rikoksen esittämiseksi, vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai säilytystilan järjestyksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneiden tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Putkalain 7 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettäneen lähiomaisen, muun läheisen ja 6 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen tapaaminen sekä, jos siihen on syytä, myös muun henkilön tapaaminen voidaan sallia ilman valvontaa (valvomaton tapaaminen), jos se on perusteltua vapautensa menettäneen yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa säilytystilan järjestykselle tai toiminnalle. Muun kuin 6 luvun 3 §:ssä tarkoitetun valvontaviranomaisen ja 6 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että vapautensa menettänyt suostuu 9 luvun 6 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihitteettömyyden valvontaan.

Putkalain 7 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan tapaaminen voidaan evätä, jos:

- 1) tapaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään;
- 2) tapaaja kieltäytyy 10 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta turvatarkastuksesta tai 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastuksesta; tai
- 3) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle.

Putkalain 7 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan tapaaminen voidaan kuitenkin järjestää erityisen valvoituissa olosuhteissa (erityisvalvottu tapaaminen), jos 1 momentissa tarkoitettu vaara on mahdollista tällä tavoin torjua.

Putkalain 10 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa pyritään luovuttamaan 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, vapautensa menettäneen tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että tapaaja suostuu henkilöntarkastukseen.

3.2

Kysymyksenasettelu

Käsillä olevassa asiassa on jäljempänä lähemmin käsiteltävän selvityksen valossa selvää, että kantelijan kohdalla tapaamisjärjestelyt ovat olleet Kouvolan poliisilaitoksella – ja usealla muullakin poliisilaitoksella – yleisesti noudatettujen käytäntöjen mukaiset. Kantelijaa ei toisin sanoen ole asetettu muista Kouvolan poliisivankilan tutkintavangeista poikkeavaan asemaan.

Asiassa ei ole tullut ilmi aihetta epäillä, että kantelijan ja hänen asiamiehensä välisiä keskusteluita olisi kuunneltu. Tältä osin asia ei anna aihetta toimenpiteilleni.

Tässä asiassa tulee pohdittavaksi se, onko Kouvolan ja usean muun poliisilaitoksen yleinen tapaa-misolosuhteita koskeva käytäntö lain- ja asianmukainen. Koska tämän käytännön arviointi on suoritettava voimassa olevan lainsäädännön valossa, käsittelen seuraavassa ensin asiaa koskevaa sääntelyä (jakso 3.3) ennen kuin otan kantaa poliisin menettelyyn (jakso 3.4).

Erillinen lainsäädännön arviointi on tarpeen, koska putkalain sääntely tutkintavangin ja hänen avustajansa välisten tapaamisten valvonnasta on mielestäni ongelmallinen erityisesti suhteessa tutkintavankiuslain vastaavaan sääntelyyn.

3.3

Lainsäädännön arviointi

3.3.1

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain ja tutkintavankeuslain vastaavuus

Tutkintavankeuslain (samoin kuin vankeuslain) tapaamisia koskevat säännökset ja niissä käytetyt käsitteet ovat varsin yksiselitteisiä ja selviä. Vankeus- ja tutkintavankeuslaissa säädetään lähtökohdaisesti kolmentyyppisistä tapaamismuodoista (olen käsitellyt yksityiskohtaisesti tapaamismuotoja ja tapaamistilan rakenteellisiin järjestelyihin liittyviä kysymyksiä 13.12.2007 antamassani Riihimäen vankilaa koskevassa päätöksessäni dnro 3870/2/05).

Kunkin tapaamismuodon käyttämiselle on säädetty omat edellytyksensä. Tapaamisedellytysten näkökulmasta on itse asiassa oikeampaa puhua neljästä erilaisesta tapaamismuodosta, koska tutkintavangin ja hänen asiamiehensä (asiamiestapaaminen) valvomattoman tapaamisen edellytyksistä on säädetty vielä erikseen erotukseksi muihin sinänsä valvottomiin tapaamisiin.

Nämä tutkintavankeuslain mukaiset erityyppiset tapaamisjärjestelyt voidaan asettaa valvonnan edellytyksiltään ja sisällöltään seuraavanlaiseen "nousevaan" järjestykseen:

- asiamiehen valvottoman tapaaminen (TVL 9 luvun 1 §:n 3 momentti)
- valvottoman tapaaminen (TVL 9 luvun 2 §);
- valvottu tapaaminen (TVL 9 luvun 1 §:n 2 momentti); ja
- erityisvalvottu tapaaminen (TVL 9 luvun 3 §:n 2 momentti).

Putkalain 7 luvun (1–3 §) ja 10 luvun 3 §:n säännökset vapautensa menettäneen tapaamisista ja muista yhteyksistä säilytystilan ulkopuolelle vastaavat pitkälti tutkintavankeuslain vastaavia säännöksiä: Myös putkalaissa säädetään valvottomista tapaamisista (7 luvun 2 §), valvotuista tapaamisista (7 luvun 1 §) sekä erityisvalvotuista tapaamisista (7 luvun 3 §). Kuitenkaan sääntelyt eivät ole täysin identtiset, vaan ne eroavat toisistaan kahdessa suhteessa.

Ensinnäkin putkalaki eroaa tutkintavankeuslaista siinä, että putkalain 7 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen ja muun tapaajan kuin 6 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen välistä keskustelua saadaan kuunnella, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi, vapauten kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen tai säilytystilan järjestyksen turvaamiseksi taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Vastaavaa keskustelun kuuntelemista koskevaa säännöstä ei löydy tutkintavankeuslaista (siinä säädetään vain tutkintavangin puhelun kuuntelemisesta).

Putkalain 7 luvun 1 §:n 3 momentin edellä mainittu säännös on sinänsä perusteltu, kun siinä on nimenomaisesti kielletty kuuntelemasta vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä välistä keskustelua. Sen sijaan ongelmallisena pidän sitä, että mainittu säännös näyttää ikään kuin "korvanneen" tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 3 momentin erityissäännöksen asiamiestapaamisen valvomattomuuden edellytyksistä. Tämä on toinen ja keskeisempi mainitsemistani eroista näiden lakien välillä. Putkalain sääntely asiamiestapaamisten valvonnan osalta jää näin ollen yksinomaan sen varaan, mitä lain 7 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 2 §:n 1 momentissa säädetään.

Putkalain sanamuoto lähtee yhtäältä siitä, että vapautensa menettäneen tapaamisia on tarpeellisella tavalla valvottava (7 luvun 1 §:n 2 momentti). Asiamiestapaamisten valvonnasta on erikseen säädetty siten, että tällaiset tapaamiset "voidaan sallia ilman valvontaa" (7 luvun 2 §:n 1 momentti). Toisin kuin tutkintavankeuslaissa, putkalaissa asiamiestapaamisten valvonnan erityisehdoksi ei ole asetettu sitä, että valvominen tulee ylipäättään mahdolliseksi vain sillä edellytyksellä, että on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa rikottaisiin mainittua lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä.

Puhutuilta osin putkalain sääntely vastaa sitä vastoin vankeuslain (767/2006) 13 luvun 3 §:n 1 momenttia. Vankeuslaissa asiamiestapaamisten valvonnalle ei ole asetettu tutkintavankeuslain tasoista ehtoa. Vankeuslain sanamuodon mukaan asiamiestapaamisen valvonta onkin laajemmin mahdollista kuin tutkintavankeuslaissa. Näissä laeissa toisin sanoen säädetään vain kolmenlaisista tapaamisjärjestelyistä ilman, että asiamiehen valvomattomasta tapaamisesta olisi säädetty erikseen niin kuin tutkintavankeuslaissa.

Olen 25.8.2008 erääseen vankeusvangin kanteluun antamassani päätöksessä (dnro 531/4/07) esittänyt oikeusministeriön harkittavaksi, antaako se, että vankeuslain 13 luvun 3 §:n sääntely vangin ja asiamiehen tapaamisen luottamuksellisuuden turvaamisesta eroaa tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 3 momentin vastaavasta sääntelystä, aihetta vankeuslain tarkistamiseen. Katsoin tuossa päätöksessäni – myös aikaisempiin laillisuusvalvonnassa tehtyihin linjauksiin perustuen –, että tarve luottamukselliseen yhteydenpitoon asiamiehen tai oikeusavustajan kanssa ei vaihtelee sen mukaan, onko kyse tutkintavangista vai vankeusvangista. Pysyin oikeusministeriötä ilmoittamaan minulle mahdollisista toimenpiteistä asiassa 30.1.2009 mennessä.

Tutkintavankeuslain ja vankeuslain tapaamisten valvontaa koskevat säännökset vastasivat alun perin ehdotetuissa muodoissa toisiaan. Säännöksistä muotoutui kuitenkin lopulta erilaiset, koska (vain) tutkintavankeuslakia muutettiin eduskuntakäsittelyssä puhutuilta osin.

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain (ja samalla putkalain) väliset erot johtuivat lakivaliokunnan 16.6.2005 antamasta kannanotosta (LaVM 10/2005), jonka mukaan alkuperäisessä hallituksen esityksessä ehdotettua pääsääntöä tapaamisten valvonnasta ei katsottu olevan syytä soveltaa "tutkintavangin ja hänen asiamiehensä tapaamiseen tämän suhteen luottamuksellisen erityisluonteen vuoksi." Lakivaliokunta viittasi HE 263/2004 s. 225 esitettyyn siitä, että tutkintavangeilla on usein vankeusvankeja enemmän keskeneräisiä asioita hoidettavana vankilan ulkopuolella ja totesi, että tutkintavangeille on muun muassa YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 artiklan nojalla turvattava vankeusvankia laajempi oikeus pitää yhteyttä asiamieheensä. Tapaamisten valvomisesta LaVM 10/2005 s. 19 todetaan seuraava:

"Lakivaliokunnan mielestä 2 momentin pääsääntöä valvotuista tapaamisista ei ole syytä soveltaa tutkintavangin ja hänen asiamiehensä tapaamiseen tämän suhteen luottamuksellisen erityisluonteen vuoksi. Sen vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan tutkintavangin ja hänen 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehensä tapaamista ei saa valvoa, ellei ole perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa rikottaisiin säädettyä tutkintavankeuslakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä."

Tutkintavankeuslain edellä mainittu muutos on käsitykseni mukaan perus- ja ihmisoikeusvaatimusten johdosta perusteltu. Kuten todettu, pidin edellä mainitussa 25.8.2008 päätöksessäni dnro 531/4/07 ongelmallisena sitä, että vastaavaa muutosta ei ole tehty vankeuslakiin.

Vielä ongelmallisempänä pidän oikeustilaa sikäli, että tällaista vastaavaa muutosta ei ole tehty putkalakiin. Voidaan panna merkille, että putkalakia koskeva – sisäasiainministeriön antama – hallituksen esitys HE 90/2005 annettiin eduskunnalle 23.6.2005 eli viikko sen jälkeen, kun lakivaliokunta oli antanut tutkintavankeuslain mukaisten asianajotapaamisten luottamuksellisuuden parantamiseen tähtäävän mietintönsä LaVM 10/2005. Sisäasiainministeriön esityksessä ei otettu huomioon lakivaliokunnan esittämää muutosta tutkintavankeuslakiin (jota eduskunta ei ollut tuossa vaiheessa vielä hyväksynyt). Sisäasiainministeriö esitti ainoastaan vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä keskustelun kuuntelukieltoa, mutta ei siis esittänyt sääntelyä siitä, että tällaisen tapaamisen tulisi lähtökohtaisesti tapahtua valvomattomana.

Putkalakia koskevassa lausunnossaan LaVL 10/2006 s. 5 lakivaliokunta kiinnitti asiaan sittemmin huomiota. Lakivaliokunta katsoi putkalain 7 luvun 1 §:n asiayhteydessä, että vapautensa menettä-

neen ja hänen asiamiehensä välisen suhteen erityisluonteen vuoksi kyseiset tapaamiset tulee pääsääntöisesti järjestää valvomattomina. Lakivaliokunta esitti (korostukset lisätty), että:

"nyt käsillä olevaan pykälään lisätään *tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 1 ja 3 momenttia vastaavat säännökset* yhtäältä vapautensa menettäneen oikeudesta pitää yhteyttä asiamieheensä ja toisaalta *vapautensa menettäneen ja asiamiehen tapaamisten järjestämisestä pääsääntöisesti valvomattomina.*"

Putkalakia koskeneen hallituksen esityksen viimeisessä valiokuntakäsittelyvaiheessa eli hallintovaliokunnassa lakivaliokunnan juuri mainittua esitystä ei hyväksytty. Asiamiestapaamisten osalta hallintovaliokunta muutti hallituksen esitystä vain siten, että putkalain 7 luvun 1 §:n 1 momenttiin lisättiin nimenomainen maininta vapautensa menettäneen oikeudesta tavata asiamiehensä.

Käsitellessään lakivaliokunnan esitystä täydentää putkalakia tutkintavankeuslakia vastaavalla säännöksellä siitä, että vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä tapaamista ei saisi valvoa ilman perusteltua väärinkäytösepäilyä, hallintovaliokunta esitti näkemyksensä, että tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 3 momentti ja saman luvun 2 §:n 1 momentti ovat keskenään ristiriitaisia (HaVM 14/2006 s. 9). Hallintovaliokunta korosti, että valvomattomat tapaamiset olisivat jatkossakin lähtökohtana vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä tapaamisissa (HaVM 14/2006 s. 10). Hallintovaliokunta tukeutui siihen, että perustuslakivaliokunta ei ollut esittänyt huomautusta ehdotetusta putkalain 7 luvun 1 §:stä.

Lopputuloksena hallintovaliokunta torjui lakivaliokunnan esityksen siitä, että tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 3 momenttia vastaava säännös sisällytettäisiin putkalakiin.

3.3.2

Putkalain ja tutkintavankeuslain erojen hyväksyttävyyden

Käsitykseni mukaan myös putkalakia tulisi muuttaa puhutuilta osin niin, että vapautensa menettäneen oikeus luottamukselliseen keskusteluun asiamiehensä tai avustajansa kanssa tulee samantasoisesti turvatuksi kuin tutkintavankeuslaissa. Nykyisellään putkalaki jättää poliisiviranomaiselle – vastaavasti kuin vankeuslaki vankilaviranomaiselle – asiamiestapaamisen valvonnan järjestämisessä merkittävästi enemmän harkintavaltaa kuin tutkintavankeuslaki, jossa viranomaisen harkintavallan käyttö on sidottu laissa nimenomaisesti säädettyihin edellytyksiin.

Putkalain ja tutkintavankeuslain sääntelyiden edellä kuvattuja eroja ei mielestäni voida hyväksyä. Nykyinen oikeustila mahdollistaa sattumanvaraisilla perusteilla perustuslain 6 §:ssä turvatus yhdenmukaisen kohtelun ja mahdollisesti perustuslain 21 §:ssä turvatus oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytysten vastaiset tilanteet. Oikeustilaa voidaan pitää epätyytyttävänä myös perus- ja ihmisoikeuksien aktiivista turvaamista edellyttävän perustuslain 22 §:n kannalta.

Perustelen näkemystäni edelleen seuraavasti.

Tutkintavankeuslain 1 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan tutkintavankeuden toimeenpanosta poliisin säilytystilassa säädetään erikseen. Kyseinen erillissääntely on toteutettu putkalaissa. Putkalain 1 §:n 1 momentin mukaan tätä lakia sovelletaan poliisin lain nojalla säilyttämien tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen kohteluun.

Tutkintavangin sijoittaminen poliisivankiloihin ja toisaalta Vankeinhoitolaitoksen ylläpitämiin vankiloihin vaihtelee osin sattumanvaraisesti. Oikeusturvan yhdenmukaisen toteuttamisen kannalta pidän kestävämmänä, että tutkintavangin oikeus luottamukselliseen asiamiestapaamiseen ja tässä suh-

teessa suojattava asianajosalaisuus voivat sovellettavan lainsäädännön ja käytännön tasollajäädä nykyisin eri tavoin turvatuiksi riippuen siitä, satutaanko tutkintavanki sijoittamaan poliisivankilaan vai varsinaiseen vankilaan.

Olen käsitellyt tutkintavangin ja vangin asiamiestapaamisessa esille tulevia perus- ja ihmisoikeusotuvuuksia 25.8.2008 antamassani päätöksessä (dnro 531/4/07). Siinä esitettyjä näkökohtia tässä enemmän toistamatta totean, että aivan vastaavat argumentit soveltuvat myös poliisivankilassa säilytettävän tutkintavangin ja tämän asiamiehen tapaamisiin. Kaikenlaiset puuttumiset asianajollisen tapaamisen luottamuksellisuuteen – kuten myös tähän kohdistuvat epäilyt – ovat omiaan haittaamaan asiamiehen käytön tehokkuutta.

Tutkintavangin oikeus luottamukselliseen asiamiestapaamiseen ja ylipäätään oikeus luottamukselliseen asianajolliseen konsultaatioon on yksi keskeisimmistä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja laajemminkin hyvään hallintoon kuuluvista oikeusturvatakeista. Sellaisenaan kyse on perus- ja ihmisoikeuskysymyksestä. Oikeus nauttii ennen kaikkea perustuslain 21 §:ssä turvattua suojaa, minkä lisäksi asianajolliset tapaamiset ovat perustuslain 10 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisen yksityiselämän ja kirjeenvaihdon suojan piirissä.

Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimien (EIT) on katsonut, että jo yksin epäily siitä, että asiamieskeskustelua kuunnellaan, voi rajoittaa asianajajan tai asiamiehen toimintavapautta ja -edellytyksiä. Tällainen epäily on omiaan rajoittamaan vapaata keskustelua, ja sitä kautta heikentämään kulloinkin käsillä olevan asian hoitamisen tehokkuutta. Ihmisoikeustuomioistuimen *Castravet v. Moldova* -tuomiossa (13.3.2007; kohdat 49–52) ja *Modarca v. Moldova* -tuomiossa (10.5.2007; kohdat 89–99) todettiin ihmisoikeussopimuksen 5 § 4 artiklan loukkaus, kun päämiestään vankilaan tapaamaan tullut asianajaja oli erotettu päämiehestään lasiseinällä, mikä esti asiakirjojen käsittelyn ja pakotti kovaääniseen kommunikointiin.

Todettakoon, että Euroopan neuvoston suorittamassa ihmisoikeusvalvonnassa Suomea on useaan otteeseen kritisoitu tutkintavankien säilyttämisestä poliisivankiloissa. Huomiota ei tosin nähdäkseni ole toistaiseksi kiinnitetty nimenomaan tässä puheena olevaan lainsäädännölliseen epäjohtamukseen putkalain ja tutkintavankeuslain välillä.

Euroopan neuvoston puitteissa toimivan kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) vieraili Suomessa 20.–30.4.2008, ja totesi alustavassa lausunnossaan tässä relevantisti muun muassa seuraavaa (alustava lausunto on julkaistu 10.6.2008; CPT/Inf (2008) 19) <http://www.cpt.coe.int/en/states/fin.htm>:

"... Valtuuskunnan on jälleen kerran painotettava, että CPT:n kanta on, ettei tutkintavankeja enää tulisi säilyttää poliisin selleissä. ..."

"Käsiteltäessä lakisääteisiä suojakeinoja poliisin kiinniottamien henkilöiden epäasiallisen kohtelun ehkäisemiseksi valtuuskunta on huolissaan siitä, ettei näille henkilöille vieläkaan järjestelmällisesti ja kirjallisesti tiedoteta heidän oikeuksistaan (mukaan lukien oikeus ilmoittaa kiinniottosta, oikeus avustajaan ja oikeus päästä lääkäriin) heti kiinniottamisen alusta alkaen."

"Lisäksi oikeus avustajan käyttämiseen myönnetään vieläkin useimmissa tapauksissa vasta ensimmäisen, tutkijan suorittaman virallisen kuulustelun alussa (joka saattaa olla niinkin myöhään kuin kolme päivää varsinaisen kiinniottamisen jälkeen). Valtuuskunta kuuli myös useita väitteitä henkilöiltä, jotka olivat tuolloin tai olivat lähiaikoina olleet poliisin kiinniottamina, että he olivat saaneet tavata avustajan vasta allekirjoitettuaan lausunnon tai vasta ensimmäisen tuomioistuinkäsittelyn alkaessa. ..."

Suomen hallitus antoi 17.9.2008 CPT:lle tietoja tutkintavankien poliisivankiloissa säilyttämiseen liittyvistä suunnitelluista toimenpiteistä (CPT/Inf (2008) 24). Suomen hallitus toi muun muassa esille, että

suurin osa poliisin tiloissa pitkiä aikoja viettävistä tutkintavangeista on sijoitettu poliisivankilaan omasta pyynnöstään.

Valtioneuvosto antoi 1.11.2008 voimaan tulleen asetuksen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (645/2008). Sisäasiainministeriön asetus poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (646/2008) tuli vastaavasti voimaan 1.11.2008. Kummassakaan asetuksessa tai valtioneuvoston asetusta koskevassa 22.9.2008 päivätystä taustamuistiossa ei käsitellä vapautensa menettäneen oikeutta tavata asiamiestään, tapaamisten valvonnan edellytyksiä tai tapaamisjärjestelyitä.

Suomen hallitus ilmoitti myös, että sisäasiainministeriön, oikeusministeriön ja Rikosseuraamusviraston kesken 11.8.2008 käydyssä neuvottelussa on sovittu, että syyskuun 2008 aikana perustetaan ministeriöiden ja Rikosseuraamusviraston edustajista koostuva työryhmä, jonka tehtävänä on perusteellisesti selvittää tutkintavankien sijoittamiseen liittyviä kysymyksiä ja pohtia keinoja tutkintavankien määrän vähentämiseksi poliisin säilyttämässä tiloissa. Työryhmän tehtäväksi annetaan myös arvioida ne kustannukset, jotka tutkintavankien siirtämisestä vankiloihin aiheutuisi (työryhmää ei ollut merkitty HARE-tietojärjestelmään tätä kantelua ratkaistaessa 9.12.2008).

CPT ei ole vielä antanut lopullista tarkastusraporttiaan Suomessa 2008 tekemänsä määräaikaikäynnin johdosta.

Edellä mainituissa CPT:n huomioissa tai Suomen hallituksen CPT:lle 17.9.2008 antamissa tiedoissa ei ole käsitelty tai otettu nimenomaisesti huomioon poliisivankilassa säilytettävien tutkintavankien asiamiestapaamisiin liittyviä edellä mainittuja kysymyksiä.

Esitän sisäasiainministeriölle, että se ryhtyisi toimenpiteisiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain asiamiestapaamisia koskevan sääntelyn saattamiseksi tutkintavankeuslain sääntelyä vastaavaksi. Mielestäni tämä lainmuutos on vielä kiireellisempi kuin oikeusministeriölle esittämäni vankeuslain 13 luvun 3 §:n muuttaminen tutkintavankeuslakia vastaavaksi. Putkalain kiireellinen muuttaminen on tärkeää, koska tutkintavankeuslain ja putkalain tässä puheena oleva sääntely kohdistuu nimenomaan samassa rikosprosessuaalisessa asemassa olevien henkilöiden (tutkintavankien) asemaan ja oikeuksiin. Tutkintavankien oikeudet tulee turvata yhtenäisesti riippumatta siitä osin sattumanvaraisesti määräytyvästä seikasta, onko tutkintavanki sijoitettu poliisivankilaan vai varsinaiseen vankilaan.

3.3.3

Putkalain käsitteellinen epäselvyys

Tämän asian käsittelyn yhteydessä huomioni kiinnittyi myös siihen, että putkalain 7 luvun tapaamista koskeva sääntely on hyvin pitkälti omaksuttu suoraan tutkintavankeuslaista ja sen esitöistä. Tämä lähtökohta onkin sinänsä perusteltu. Edellä käsitellyssä putkalain asiamiestapaamisten valvonnan sääntelyssä tutkintavankeuslain esimerkkiä ja käsitteistöä ei kuitenkaan ole seurattu.

Erikseen huomiotani kiinnitti toisaalta se, että putkalaissa käytettävien käsitteiden omaksuminen sellaisenaan tutkintavankeuslaista ei näytä johtaneen kaikin osin tyydyttäviin lopputuloksiin, kun otetaan huomioon poliisivankiloiden ja vankiloiden rakenteelliset erot. Putkalain tapaamisen valvontaa koskevat käsitteet ovat joka tapauksessa jossain määrin epäselviä. Myös putkalain esitöissä erilaisista tapaamismuodoista esitettyjä näkemyksiä on mielestäni pidettävä epäselvinä.

Tapaamisten valvonnasta lausutaan putkalakia koskevassa hallituksen esityksessä seuraavaa (HE 90/2005 s. 87; korostukset lisätty):

"Valvonnalla tarkoitettaisiin sitä, että henkilökunta valvoisi tapaamista olemalla läsnä tapaamistilassa, mutta valvonta voitaisiin järjestää myös välillisenä valvontana esimerkiksi videolaitteiden avulla. Koska videovalvonnan voidaan katsoa vähäisessä määrin rajoittavan tapaajan ja vapautensa menettäneen yksityiselämän suojaa, asiasta ehdotetaan nimenomaista säännöstä lakiin. Videovalvonnasta tulisi ilmoittaa siitä kertovalla kyltillä. Videolaittein suoritetusta valvonnasta syntyneiden tallenteiden suhteen meneteltäisiin siten kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa säädetään pidätettyjen tietojen käsittelystä." Myös lakivaliokunnan näkemyksen mukaan *valvonnalla tarkoitetaan lähinnä henkilökunnan läsnäoloa samassa huoneessa* kuin vapautensa menettänyt ja häntä tapaamaan tullut henkilö ovat (LaVL 10/2006 s. 6).

Tutkintavangin ja häntä tapaamaan tulevan asiamiehen tapaamisten valvonnan osalta on todettu erikseen seuraavaa (HE 90/2005 s. 87; korostus lisätty):

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi selvyuden vuoksi ehdotetun lain 6 luvun 4 §:ää ja saman luvun 7 §:ää vastaavasti säännös, jonka mukaan vapautensa menettäneen ja hänen asianajajansa tai muun oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 2 momentin mukaisen oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan välistä keskustelua ei saisi kuunnella.

Käytännössä vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä välistä tapaamista *valvottaessa saattaa tulla eteen tilanteita, joissa tapaamista valvova henkilö* saattaa olla pakotettu kuulemaan tai kuulla sattumalta osan keskustelusta. Tällainen tahaton tai muiden tehtävien täyttämisen yhteydessä väistämättä aiheutuva vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä välisen keskustelun osittainen kuuleminen ei olisi laissa tarkoitettua keskustelun aktiivista kuuntelua."

Valvomattoman tapaamisen osalta putkalain esitöissä lähdettiin siitä, että sääntely vastaisi tutkintavankeuslain 9 luvun 2 §:ää. Näin ollen vapautensa menettäneelle "voitaisiin antaa lupa ... vapautensa menettäneen 6 luvun 4 §:ssä tarkoitettun asiamiehen valvomattomaan tapaamiseen." (HE 90/2005 s. 87). Edelleen hallituksen esityksessä todettiin tässä relevantisti (s. 87–88; korostus lisätty) seuraavaa:

"Vaikka vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä tapaamista katsottaisiin olevan syytä valvoa, ei tapaamista 1 §:n 3 momentin mukaisesti saataisi kuunnella. Vapautensa menettäneen ja hänen 6 luvun 4 §:ssä tarkoitettun asiamiehensä tapaamisen valvominen ei näin loukkaisi vapautensa menettäneen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tästä huolimatta *lähtökohtana olisi vastaisuudessakin, että vapautensa menettäneen ja hänen oikeusavustajansa tapaamiset tulisi sallia valvomattomina*, jollei poliisilla olisi perusteltua syytä valvoa tapaamista. Tällaiseen tulkintaan velvoittaisi jo 1 luvun 3 §:n yleissäännös, joka velvoittaisi käyttämään mahdollisimman vähän vapautensa menettäneen oikeuksia rajoittavia keinoja vapauden menetyksen toteuttamisessa."

Hallintovaliokunta viittasi hallituksen esityksen yksityiskohtaisiin perusteluihin (HaVM 14/2006 s. 10) ja katsoi vastaavasti, että "lähtökohtana on vastaisuudessakin, että vapautensa menettäneen ja hänen oikeusavustajansa tapaamiset tulee sallia valvomattomina, jollei poliisilla ole perusteltua syytä valvoa tapaamista."

Erityisvalvotun tapaamisen käsitesisältö ei selviä itse putkalain sanamuodosta (7 luvun 3 §:n 2 momentti). Erityisvalvotun tapaamisen määrittely löytyy sitä vastoin putkalakia koskevasta hallituksen esityksestä (HE 90/2005 s. 87–88; korostukset lisätty):

"Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tapaaminen voitaisiin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa sallia erityisen valvotuissa olosuhteissa, jos väärinkäytösten vaara voitaisiin tällä tavoin torjua. *Erityisen valvotuilla olosuhteilla tarkoitettaisiin sitä, että tapaaminen järjestetään tilassa, jossa vapautensa menettäneen ja tapaajan välillä olisi muovinen tai lasinen väliseinä tai muita tämänkaltaisia esteitä*. Erityisen valvotut olosuhteet voitaisiin järjestää myös niin, että tapaamista valvottaisiin olemalla läsnä. Tällä tavoin pystyttäisiin useimmiten estämään esimerkiksi luvottomien aineiden tai esineiden luovutus.

Tapaamisen epäämisen perusteet olisivat harkinnanvaraisia ja epäminen perustuisi harkintaan yksittäisessä tilanteessa. Erityisesti tilanteessa, jossa tapaaja ei voisi todistaa henkilöllisyyttään, tapaaminen tulisi ensisijaisesti pyrkiä järjestämään erityisen valvotuissa olosuhteissa, jollei vapautensa menettäneelle määrätystä pakokeinolain 1 luvun 18 b §:ssä tarkoitettua yhteydenpitorajoituksesta muuta johtuisi."

Nähdäkseni putkalain sanamuodon ja sen esitöiden valossa on erittäin vaikeaa muodostaa täsmällistä kuvaa siitä, mitä kulloisellakin tapaamisen valvontamuodolla tarkkaan ottaen tarkoitetaan. Esimerkiksi tapaamisten valvonta siten, että läsnä on joku poliisilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, on tuotu esille sekä valvotun tapaamisen että erityisvalvotun tapaamisen muotona.

Koska kahta erilaista tapaamismuotoa ei voi määritellä samalla kriteerillä, täytynee tulkinnassa ymmärtääkseni lähteä siitä, että valvojan henkilön "läsnäolon asteelle" on tarkoitettu antaa merkitystä rajanvedossa valvotun ja erityisvalvotun tapaamisen välillä. Laissa tai esitöissä ei ole kuitenkaan kiinnitetty millään lailla nimenomaisesti huomiota esimerkiksi siihen, kuinka "intensiivistä" läsnäolo on, ja millainen merkitys tällä on mahdollisesti sille, tuleeko puhua valvotusta tai erityisvalvotusta tapaamisesta.

Putkalain soveltamisen asiayhteydessä vankeuslain ja tutkintavankeuslain käsitteistö ei käsitykseni mukaan ylipäättään ole sovellettavissa ongelmitta. Se, että Vankeinhoitolaitoksen vankilassa tapaamisella on läsnä vartija, voi helposti tarkoittaa (vain) normaalia valvottua tapaamista. Tämä johtuu siitä, että vankiloissa on käytettävissä suuria tapaamistiloja, joissa vartijoiden läsnäolo suhteellisen kaukana itse tapaajista esimerkiksi huoneen nurkassa ei ymmärrettävästi ole juurikaan tulkittavissa erityisvalvotun tapaamisen muodoksi. Sitä vastoin poliisivankiloiden erilaisissa ja pienemmissä tiloissa vartijan läsnäolon merkitys valvonnan intensiivisyydelle on jo lähtökohtaisesti aivan toinen, ja tapaamisolosuhteista riippuen voi jo sellaisenaan tarkoittaa HE 90/2005 s. 87–88 määriteltyä erityisvalvottua tapaamista.

Viimeksi sanottu huomio tulee mielestäni erityisen ongelmallisesti esiin HE 90/2005 s. 86 lausumasta, jossa asiamiestapaamista näytetään pidettävän (vain) normaalisti valvottuna siinäkin tapauksessa, että läsnä oleva vartija "saattaa olla pakotettu kuulemaan" vapautensa menettäneen ja tämän asiamiehen välisen keskustelun. Nähdäkseni tällaisessa tilanteessa ei voida tosiasiallisesti puhua muusta kuin erityisvalvotusta tapaamisesta. Tältä osin viittaa myös jäljempänä (jaksossa 3.4.3) esitettävään siitä, millainen vaikutus erityisvalvotulla tapaamisella on asianajollisten palveluiden tosiasialliseen tehokkuuteen.

Näistä syistä putkalakia olisi täsmennettävä edellä kohdassa 3.3.2 sanotun lisäksi myös siten, että erilaiset tapaamismuodot erotettaisiin toisistaan nykyistä täsmällisemmin. Tällainen selvennys on tärkeä, koska muutoin tapaamisten valvonnan edellytyksiä koskeva sääntely voi käytännössä vesittyä.

Putkalain käsitteellistä epäselvyyttä osoittaa nähdäkseni selvästi se, että yksikään tässä asiassa lausunnon antaneista tahoista (lausunnot referoituna heti jäljempänä) ei ole kiinnittänyt huomiota erityisvalvotun tapaamisen käsitteeseen tai tällaisen tapaamisen edellytysten täyttymiseen käsillä olevassa asiassa.

3.4

Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyn arviointi

3.4.1

Selvitysten sisältö

Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen **ylivartija** kertoi 13.5.2007 päivätyssä selvityksessään, että kantelija oli Kouvolan poliisivankilassa säilytettynä yhteensä 57 vuorokautta. Hänellä on koko ajan

ollut mahdollisuus olla yhteydessä avustajiinsa puhelimitse, kirjeitse ja henkilökohtaisesti. Tapaamisia on usein järjestetty myös virka-ajan ulkopuolella.

Ylivartija kuvasi poliisivankilan tapaamistiloja, joita käytetään tutkintavankien tavatessa omaisiaan ja avustajiaan. Tapaajan ja tavattavan puoli on eristetty toisistaan vahvalla noin 120 x 120 senttimetrin varmuuslasilla. Lasin molemmin puolin on pöytätaaso ja istuimet. Tapaajan tila on eristetty poliisivankilan ulkopuolisesta käytävästä teräspalo-ovella, tavattavan tila puolestaan vankilan sellikäytävästä ääntä eristävällä ovella. Puheyhteyttä on vahvistettu välissä olevan lasin vuoksi sisäpuhelinlaitteella. Molemmilla puolilla tapaamistilaa on vartijakutsun painike. Asiakirjojen ja muiden sallittujen irtainten esineiden luovutus on mahdollista vain vartijan välityksellä. Ylivartija kertoi, että Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksella ei ole muita tapaamiseen käytettävissä olevaa tilaa, joka ei mainittuun toimintaan käytettäessä vaatisi erillisen vartioinnin järjestämistä.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto katsoi lausunnossaan, että kantelijan tapaaminen Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisivankilassa on järjestetty valvomattomana siten kuin ylivartija on säilytystiloja kuvannut. Poliisiosaston näkemyksen mukaan menettely ei ole putkalain 7 luvun 2 §:n taisen perusteluissa ilmaistun säännöksen tarkoituksen vastaista. Asiassa ei ole tullut esille perusteita epäillä, että tutkintavangin ja hänen oikeudenkäyntiavustajansa tapaamisten ja neuvotteluiden luottamuksellisuutta tai asianajosalaisuuden suojaa olisi vaarannettu.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto viittasi 15.12.2005 antamaansa määräykseen pidätettyjen kohtelusta (SM-2005-03421/Tu-41) kohdassa 2.2.19 (Avustaja) todettuun. Määräyksen mukaan:

"Rikosasian asianosaisen on annettava käyttää esitutkinnassa avustajaa. Jos joltakin on evätty oikeus toimia avustajana esitutkinnassa, pidätetylle on varattava tilaisuus hankkia kelpoisuusehdot täyttävä avustaja. Pidätetyn ja hänen oikeudenkäyntiavustajansa on annettava pitää yhteyttä keskenään tapaamalla, kirjeitse ja mahdollisuuksien mukaan puhelimitse. Tapaamista voidaan valvoa, jos siihen on erityistä syytä. Avustajan kanssa käytävää neuvottelua ei saada kuunnella, ellei ole perusteltua aihetta epäillä väärinkäytöksiä."

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toi esille, että poliisilaitosten vapautensa menettäneiden säilytystiloista ei ole olemassa varsinaisia suunnitteluohjeita. Tällaiset ohjeet ovat kuitenkin valmisteilla, ja ne tullevat olemaan pääperiaatteiltaan hyvin samankaltaiset kuin Rikosseuraamusviraston vankiloiden suunnittelusta antamat ohjeet.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnon mukaan tapaamiset toteutetaan nykykäytännön mukaan aina kiinteällä väliseinällä, joka erottaa tapaajan ja tavattavan toisistaan. Väliseinän pöytätaason yläpuolinen osa on laminoitua lasia, eikä siinä ole aukkoja. Puheyhteys hoidetaan mikrofoniin ja kaiuttimen välityksellä. Näin menetellen vapautensa menettäneiden säilytystiloihin ei pääse kulkeutumaan kiellettyjä aineita eikä myöskään sellaisia välineitä, joilla vapautensa menettänyt voi vahingoittaa itseään tai muita. Lausunnon mukaan asiakirjamateriaalia on mahdollista siirtää puolelta toiselle suljetussa kirjekuoressa vartijan avustuksella.

Lausunnon mukaan vapautensa menettäneiden säilytystilakokonaisuus sisältää nykykäytännön mukaan aina sekä tapaamistilat että kuulusteluhuonetilat. Tilakokonaisuuden sisäpuolella olevien kuulusteluhuoneiden käyttö vapautensa menettäneiden ja hänen avustajansa välisiin tapaamisiin on myös mahdollista. Näiltä osin poliisilaitokset toimivat vapautensa menettäneiden säilytystiloja koskevien omien ohjeittensa mukaisesti. Tilojen suunnitteluohjeet ottavat lausunnon mukaan jatkossakin kantaa vain tilojen tekniseen toteutukseen.

Poliisin lääninjohdoilta hankittujen lausuntojen mukaan poliisilaitoksissa noudatettava käytäntö vapautensa menettäneen ja hänen oikeusavustajansa välisten tapaamisten järjestelyissä vaihtelevat käytettävissä olevien tilojen antamien mahdollisuuksien mukaan. Yleisin järjestely käytännössä on, että tapaaminen tapahtuu osapuolten ollessa samassa huonetilassa valvomattomana. Näin tapahtuu myös silloin, kun poliisilaitoksella on käytettävissä tässä kantelussa tarkoitettun kaltainen tapaamistila.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnon mukaan sellaisissa poliisilaitoksissa, joissa tapaamiseen on varattu huonetila, joka on jaettu kahteen osaan lasi- tai muoviseinällä, tapaaminen järjestetään siellä, mikäli rikoksen vakavuuden tai muiden tutkinnallisten syiden tai esimerkiksi tutkintavangin mielentilan katsotaan sitä perustellusti vaativan. Asiakirjojen vaihto tutkintavangin ja hänen avustajansa välillä tapahtuu vartijan avustuksella esimerkiksi suljettua kirjekuorta käyttäen.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto totesi hankituista selvityksistä ilmenevän, että poliisilaitostasolla kysymyksessä olevaa asiaa tarkastellaan jossain määrin eri näkökulmia eri tavoin painottaen. Ministeriön näkemyksen mukaan tästä syystä olisi perusteltua tarkastella tapaamisjärjestelyitä kokonaisuutena, ja tarvittaessa tarkentaa asiaa koskevaa ohjeistusta.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston **suunnittelu- ja talousyksikön ylitarkastaja** kertoi 31.5.2007 päivätyssä selvityksessä poliisilaitosten vapautensa menettäneiden säilytystilojen suunnittelussa ja toteutuksessa noudatettavista järjestelyistä. Selvityksen mukaan nykyisin tilakokonaisuuden suunnittelussa kameravalvonta järjestetään vastaanottotiloihin, käytävätiloihin, päihtyneiden säilytystiloihin ja ulkoilutiloihin (tulkitsen selvitystä niin, että kameravalvontaa ei järjestetä tapaamistiloihin).

Ylitarkastajan selvityksen mukaan tapaamistilat toteutetaan nykykäytännön mukaan aina kiinteällä väliseinällä, joka erottaa tapaajan ja tavattavan toisistaan. Väliseinän pöytätaason yläpuolinen osa on laminoitua lasia, eikä siinä ole aukkoja. Puheyhteys hoidetaan mikrofonien välityksellä. Asiakirjamateriaalia on mahdollista siirrellä puolelta toiselle suljetussa kirjekuoressa vartijan avustuksella.

Etelä-Suomen lääninhallituksen 25.4.2007 päivätyssä lausunnossa viitattiin putkalain 7 luvun 1 §:n säännökseen (tapaamista on tarpeellisella tavalla valvottava mutta avustajakeskusteluita ei saa kuunnella) sekä lain 6 luvun 2 §:ään (valvottoman tapaaminen voidaan sallia oikeusasioiden hoitamiseksi).

Keskusrikospoliisi totesi 28.5.2007 päivätyssä selvityksessään, että kantelijan tapaamiset on järjestetty samalla tavalla kuin kaikkien muidenkin tutkintavankien tapaamiset eli poliisivankilan tapaamishuoneessa valvomattomina. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan tapaamiset täyttävät valvomattomalle tapaamiselle asetetut edellytykset.

Keskusrikospoliisin Kouvolan toimipisteen **rikosylikomisario** katsoi 14.5.2007 päivätyssä selvityksessään, että Kouvolan poliisivankila on yksi Suomen moderneimmista poliisivankiloista. Sen suunnittelussa on otettu huomioon tapaamisten järjestäminen hallitusti muun muassa siten, että valvottomat tapaamiset järjestetään edellä kuvatussa tapaamishuoneessa, jolloin voidaan taata avustajan ja esimerkiksi tulkin turvallisuus, ja välttää mahdolliset muut tutkintavankeuden tarkoitusta vaarantavat tilanteet. Pääsääntönä on tapaamisten järjestäminen tapaamishuoneessa tällä tavoin valvomattomina. Jos kuitenkin jokin erityinen syy vaatii, voidaan tapaaminen järjestää muussakin tilassa. Näin voidaan menetellä esimerkiksi asiakirjojen allekirjoittamisen johdosta, mutta tuolloin tapaamista pääsääntöisesti valvotaan. Rikosylikomisario kertoi, että käsillä olevassa tapauksessa hänen tietoonsa

ei missään vaiheessa tullut, että kantelijan avustaja olisi ilmaissut halunsa tavata kantelija fyysisesti samassa tilassa.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen 24.5.2007 päivätyssä selvityksessä pidettiin vapautensa menettäneen ja hänen avustajansa suhteen luottamuksellisuuden ja asianajosalaisuuden kannalta arveluttavana, jos asiakirjojen käsittelyyn tarvitaan poliisimiesten tai vartijan apua.

Länsi-Suomen poliisin lääninjohto totesi lausuntonaan, että poliisilaitosten järjestelyt osoittavat niiden mieltäneen asiakkaan ja avustajan luottamuksellisen suhteen tärkeyden sekä asianajosalaisuuden ylläpitämisen merkityksen. Fyysisiä järjestelyitä rajoittavat joidenkin poliisilaitosten toimitilat, joita ei ole alun perin suunniteltu poliisitoiminnan lähtökohdista ajatellen. Länsi-Suomen poliisin lääninjohtoon ei ollut tullut sellaisia seikkoja tapaamisjärjestelyistä, jotka ilmeisesti vaarantaisivat asiakkaan ja avustajan suhteen luottamuksellisuutta tai asianajosalaisuutta. Lääninjohtoon näkemyksen mukaan olisi kuitenkin hyvä, mikäli jokaisella poliisilaitoksella olisi mahdollisuus useisiin eri vaihtoehtoihin tapaamisjärjestelyiden suhteen, jolloin järjestelyiden tapauskohtainen harkinta ja jousto olisivat paremmin mahdollisia. Tämä ei ole kuitenkaan nykyisillä toimitilajärjestelyillä toistaiseksi täysimääräisesti mahdollista.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto katsoi lausunnossaan, että Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen kuvattu menettely ei täytä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännösten tarkoitusta avustajan ja hänen päämiehensä välisestä yhteydenpidosta oikeusasioissa. Poliisiosaston mukaan tällainen käytäntö tulee kyseeseen vain silloin, kun mainitussa laissa on näin nimennomaan säädetty eräitä tapauksia varten.

Oulun lääninhallituksen poliisin lääninjohto kertoi selvittäneensä käytäntöjä alueensa neljältä eniten vapautensa menettäneiltä säilyttävältä poliisilaitokselta. Kolme neljästä poliisilaitoksesta järjestää tapaamiset Kouvolan poliisilaitoksen tapaisissa tiloissa, joissa pleksilasi erottaa tapaajat toisistaan. Kaikissa tapaamiset järjestetään kuitenkin valvonnatta, eli vartija poistuu tiloista tapaamisen ajaksi. Kaksi poliisilaitosta ilmoitti järjestävänsä tapaamisen ilman välilasia muussa tilassa, jos sitä pyydetään. Yksi poliisilaitos järjestää tapaamiset aina erillisessä huoneessa tai toissijaisesti sellissä ilman valvontaa. Kolme poliisilaitosta piti pleksilasin läpi tapahtuvaa tapaamista säännösten mukaisena, jos tapaamista ei valvota eikä kuunnella. Yksi poliisilaitos sitä vastoin katsoi, että näin toteutettu tapaaminen ei täytä lain tarkoitusta.

Saamieni selvitysten valossa näyttää siltä, että läänitasolla ainoastaan **Lapin lääninhallituksen** alueella on yhtenäinen käytäntö tutkintavankien ja heidän avustajiensa tapaamisissa. Selvityksessä mainituilla poliisilaitoksilla tällaiset tapaamiset järjestetään siten, että tutkintavanki ja hänen avustajansa saavat tavata samassa huoneessa ilman väliseinää ja poliisilaitoksen henkilöstön läsnäoloa.

Lääninhallitusten kautta **eri kihlakunnan poliisilaitoksilta** saatujen selvitysten mukaan tutkintavangin ja hänen asiamiehensä tapaamisten järjestelyissä on huomattavan suuria eroja. Jossain kihlakunnassa tapaaminen järjestetään vapaasti ilman mitään välissä olevaa estettä. Jotkut kihlakuntien poliisilaitokset ilmoittavat, ettei heidän tiedossaan ole yhtään tapausta, jossa tutkintavangin ja hänen avustajansa tai asiamiehensä tapaaminen olisi ollut valvottu. Joillakin poliisilaitoksilla suoritetaan tapauskohtaista arviointia tapaamisen valvonnan järjestelyiden suhteen siten, että tapaamisia voidaan järjestää sekä pleksilasilla erotettuna että vapaasti samassa huonetilassa.

Eräs poliisilaitos toi ilmi, että "erityistilanteissa (asiakirjojen käsittely ja allekirjoitus), ennakkoon pyydettyä ja poliisilaitoksen työtilanteen salliessa kiinniotetun ja asianmiehen tapaaminen voidaan

sallia valvottuna tapaamistilojen ulkopuolella." Eräällä poliisilaitoksella on käytössä tässä kantelussa tarkoitettuna tyyppinen lasiseinällä erotettu tapaamistila, jota ei ole kuitenkaan käytetty useaan vuoteen epäkäytännöllisenä. Sen sijaan avustajatapaamiset tapahtuvat sellitilassa tai, jos tapaamisen valvontaan on tarvetta, poliisivankilaan johtavan käytävän varrella, johon on hankittu tarkoitusta varten sohva. Varsin usealla poliisilaitoksella avustajatapaamiset järjestetään pääsääntöisesti lasilevyllä erotetuissa olosuhteissa ja mikrofonin välityksin. Selvityksen antaneista poliisilaitoksista, jotka käyttävät tällaista lasiseinähuonetta, vain yhdessä tapauksessa lasiseinässä ilmoitettiin olevan aukko, jonka kautta voidaan vaihtaa esillä olevia asiakirjoja. Usea selvityksenantaja korosti sitä vastoin turvallisuusargumentteja ja tarvetta kontrolloida sitä, että esimerkiksi käteistä rahaa tai muita kiellettyjä aineita tai esineitä ei pääse kulkeutumaan poliisivankilaan.

Totean, että erilaisista käytännöistään huolimatta yksikään selvityksen antaneista poliisilaitoksista ei nähnyt omaa käytäntöään ongelmallisena asianajosalaisuuden tai tutkintavangin ja hänen avustajansa suhteen luottamuksellisuuden turvaamisen kannalta. Usea poliisilaitos kuitenkin katsoi, että tässä kantelussa esillä oleva Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen käytäntö ei toteuta lain tarkoitustutkintavangin ja hänen avustajansa tapaamisten valvomattomuudesta ja asianajosalaisuuden kunnioittamisesta.

3.4.2

Erityisvalvotun tapaamisen määrittely

Erityisvalvottu tapaaminen tarkoittaa tapaamisen järjestämistä erityisen valvotuissa olosuhteissa. Erityisvalvotun tapaamisen käsite on määritelty putkalakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 90/2005 s. 88). Hallituksen esityksen mukaan "erityisen valvotuilla olosuhteilla tarkoitettaisiin sitä, että tapaaminen järjestetään tilassa, jossa vapautensa menettäneen ja tapaajan välillä olisi muovinen tai lasinen väliseinä tai muita tämänkaltaisia esteitä. Erityisen valvotut olosuhteet voitaisiin järjestää myös niin, että tapaamista valvottaisiin olemalla läsnä." Erityisvalvotun tapaamisen käsite on määritelty samalla tavalla myös vankeuslakia sekä tutkintavankeuslain koskevassa hallituksen esityksessä (HE 263/2004 s. 181 ja 227).

Olen aikaisemmin käsitellyt tätä erityisvalvotun tapaamisen määrittelyä Riihimäen vankilaa koskevassa 13.12.2007 antamassani päätöksessä (dnro 3870/2/05), Riihimäen vankilaa koskevassa 25.8.2008 antamassani päätöksessä (dnro 531/4/07) sekä Turun vankilaa koskevassa 25.8.2008 antamassani päätöksessä (dnro 3287/4/07). Rikosseuraamusviraston antamien lausuntojen perusteella sen näkemys erityisvalvotun tapaamisen määrittelystä vastaa omaa näkemystäni. Erityistapaamishuone on määritelty vastaavalla tavalla myös Rikosseuraamusviraston vuonna 2003 laatimissa Vankeinhoitolaitoksen rakennesuunnitteluohjeissa.

Putkalain 7 luvun 3 §:n 2 momentin esitöistä ilmenevä erityisvalvotun tapaamisen määrittely on asiallisesti identtinen vankeuslain 13 luvun 4 §:n 2 momentin esitöiden määrittelyyn nähden. Vaikka lakien esitöiden valossa ulkopuolisen henkilön läsnäolon merkitystä tapaamisen valvonnan asteen määrittelyssä saatetaan pitää jossain määrin tulkinnanvaraisena (ks. edellä jakso 3.3.3), ei vastaava epäselvyyttä voi vallita siitä, mikä on tapaamistilan tässä kantelussa kuvatun kaltaisen väliseinäratkaisun merkitys valvonnan asteelle.

Putkalain esitöiden valossa on yksiselitteisen selvää, että tapaajien täydellinen erottaminen toistaan lasiseinällä ja kommunikoinnin tapahtuminen mikrofonien välityksin tarkoittaa nimenomaan erityisvalvottua tapaamista. Pidän hämmästyttävänä, että saamissani lausunnoissa ja selvityksissä ei ole nimenomaisesti otettu kantaa tähän asiassa selvästi kaikkein keskeisimpään ja tärkeimpään seikkaan.

Rikosseuraamusvirasto on erään toisen kanteluasian johdosta antamassaan lausunnossaan esittänyt, että asianajajatapaamiset voitaisiin (asianosaisten suostuessa) suorittaa siten, että vanki ja asianajaja tapaavat pleksiseinän samalla puolella. Pidin 25.8.2008 antamassani päätöksessä (3287/4/07) tällaista järjestelyä mahdollisena. Näin menettelemällä kyse ei olisi enää erityisvalvotusta tapaamisesta, eikä tapaamiseen tällöin liittyisi nykyisenkaltaisia ongelmia asiakirjojen yhdessä käsittelemisen ja asianajosalaisuuden turvaamisen kannalta.

3.4.3

Erityisvalvotun tapaamisen käytön edellytykset

Paitsi itse käsitteen määrittely, myös erityisvalvotun tapaamisen käytön edellytykset on määritelty putkalaissa täysin samalla tavalla kuin vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa. Putkalin 7 luvun 3 §:n perusteella tapaaminen voidaan järjestää erityisen valvotuissa olosuhteissa, jos (1) tapaa ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään, jos (2) tapaa kieltäytyy putkalaissa tarkoitetusta turvatarkastuksesta tai henkilöntarkastuksesta tai jos (3) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen tai muun henkilön turvallisuudelle, ja tarkoitettu vaara on mahdollista tällä tavoin torjua.

Niin vankeuslaissa, tutkintavankeuslaissa kuin putkalaissalähdetään siis siitä, että erityisvalvottu tapaaminen on viimesijainen keino, johon on tarkoitettu turvauduttavan vain siinä tapauksessa, että niin menettelemällä on mahdollista torjua muutoin epäiltävissä oleva vaara.

Nimenomaan asiamiestapaamisen järjestämisessä erityisvalvottuna on edellä mainitun lisäksi otettava erityisesti huomioon asianajollisten palveluiden käyttöedellytysten turvaamisen taustalla olevat viime kädessä perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin pohjautuvat argumentit.

Asianajajatapaamisen käytännöllisessä toteuttamisessa on turvattava se, että toimeksianto voi perustua päämiehen ja avustajan väliseen luottamukseen. Luottamuksellisuuden turvaaminen edellyttää yhtäältä sitä, että keskustelut ja muu kommunikaatio voivat tapahtua ilman viranomaisten tai muidenkaan ulkopuolisten tahojen puuttumista ja myös ilman epäilyä tällaisesta.

Modarca-tuomiossa EIT katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleeseen perustuvaa oikeutta vapaudenriiston laillisuuskontrolliin oli loukattu, kun tutkintavanki ja tämän asianajaja oli erotettu vankilan tapaamisella toisistaan lasiseinällä, mikä esti asiakirjojen yhdessä käsittelemisen ja pakotti kovaääniseen keskusteluun.

Toisaalta tämän luottamussuhteen osatekijä on myös se, että viranomaisen toimenpiteiden johdosta asiamiestä ei tosiasiallisesti veloiteta tapaamaan päämiestä olosuhteissa, joissa asiamies ei ole tai tunne olevansa turvassa. Turvallisuustekijöiden huomioon ottaminen voikin tosiasiallisesti vaikuttaa siihen, missä muodoissa vapautensa menettäneen ja asiamiehen tapaaminen toteutuu. Tässä harkinnassa yksin vapautensa menettäneen oma näkemys ei ole ratkaiseva, vaan huomioon on otettava, mahdollisesti ratkaisevanakin tekijänä, myös tehtävää hoitavan asiamiehen näkemys.

Konkreettiset turvallisuusriskit on hyväksytty perusteeksi asiamiestapaamisten valvonnalle myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä. EIT:n mukaan tosin tällöinkin tapaamisen pelkkä visuaalinen valvonta on riittävää turvallisuusnäkökulmasta (ks. Modarca v. Moldova-tuomio (10.5.2007) kohta 97). Tähän nähden en voi pitää tyydyttävänä sitä sisäasiainministeriön poliisiosaston suunnittelu- ja talousyksikön lausunnosta pääteltävissä olevaa asiantilaa, että tapaamistiloihin ei ole järjestetty kameravalvontamahdollisuutta. Tällainen mahdollisuus olisi tarpeen, koska menettelyllä

puututtaisiin muun muassa asiamiestapaamisten luottamuksellisuuteen lievemmin kuin nykykäytännön mukaisten erityisvalvottujen tapaamisolosuhteiden kautta.

Tässä asiassa esillä oleva Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisivankilan käytäntö sijoittaa vapautensa menettänyt ja häntä tapaamaan tullut asiamies tilaan, jossa pleksilasi erottaa tapaajat täysin toisistaan, on ensinnäkin mekaanisesti sivuuttanut putkalaissa edellytetyn harkinnan siitä, olisiko tapaaminen sallittava kokonaan ilman valvontaa esimerkiksi oikeusasioiden hoitamiseksi – tämän tulisi putkalain esitöiden valossa olla selvästi ensisijainen menettelytapa.

Toiseksi, erityisvalvotun tapaamisen järjestämiselle on lain mukaan oltava tosiasialliset, konkreettiset putkalain 7 luvun 3 §:n mukaiset perusteet, ja ne on myös voitava esittää jälkikäteen. Käsillä olevassa asiassa ei ole esitetty lainkaan perusteita sille, että kantelijan asiamiestapaaminen on järjestetty erityisvalvottuna. Selvityksen mukaan kyse on Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisivankilan yleisestä käytännöstä. Koska poliisilaitos ei näytä ylipäättään mieltäneen soveltamiensa tapaamiskäytäntöjen merkitsevän erityisvalvottuja tapaamisia, on selvää, että mitään yksittäistapauksellista putkalain 7 luvun 3 §:n mukaista edellytysten harkintaa ei ole edes voitu tehdä tai jälkikäteen esittää.

Pidän Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisivankilan selvityksistä ilmenevää käytäntöä tapaamisten järjestämisessä selvästi putkalain 7 luvun 3 §:n vastaisena. Samalla on todettava, että vastaavanlainen lainvastainen käytäntö näyttäisi käytettävissäni olevan aineiston perusteella olevan varsin yleinen eri kihlakuntien poliisilaitoksilla.

Kynnys erityisvalvotulle tapaamiselle tulee käsitykseni mukaan ylipäättään pitää erityisen korkealla silloin, kun vapautensa menettäneen tapaaja on asianajaja tai muu putkalaissa tarkoitettu asiamies. Tällöin erityisvalvotun tapaamisen edellytyksistä voi nähdäkseni tulla kyseeseen lähinnä vain se, että tapaamisesta epäillään aiheutuvan vaaraa tapaajan turvallisuudelle. Tällä perusteella tapaaminen voidaan järjestää vastoin tapaajan tahtoa erityisvalvottuna vain aivan poikkeuksellisesti.

Jos viranomaisen katsoo putkalain 7 luvun 3 §:ssä tarkoitettujen perusteiden erityisvalvotulle tapaamiselle täyttyvän, tulisi vapautensa menettänyttä ja asiamiestä käsitykseni mukaan kuulla asian johdosta ennen tapaamista. Tällöin vapautensa menettäneelle ja asiamiehelle voidaan selvittää peruste(et) poikkeukselliselle tapaamisjärjestelylle, ja samalla tapaamisjärjestelyä koskevassa päätöksenteossa voidaan vielä ottaa huomioon tapaajien mahdollisesti esittämät näkemykset esimerkiksi tarpeesta ja keinoista turvata tapaamisen luottamuksellisuus.

3.4.4

Yhteenveto

Putkalain mukaan voidaan järjestää kolmenlaisia vapautensa menettäneen tapaamisia: valvomattomia tapaamisia, valvottuja tapaamisia ja erityisvalvottuja tapaamisia. Putkalain esitöiden valossa on selvää, että tapaajien täydellinen erottaminen toisistaan lasiseinällä ja kommunikoinnin tapahtuminen mikrofonien välityksin tarkoittaa nimenomaan erityisvalvottua tapaamista.

Selvitysten mukaan poliisin säilytystiloissa on käytännössä yleistä, että asiamiestapaamiset järjestetään valvottuina. Useimmat lausunnonantajat eivät näytä tuntevan tai ottavan huomioon putkalain esitöissä selvästi esille tuotua pääsääntöä siitä, että vapautensa menettäneen ja hänen avustajansa tapaamiset on järjestettävä valvomattomina. Tapaamisjärjestelyissä näytetään myös sivuutettavan mahdollisuus valvotun tapaamisen järjestämiseen siten, että tapaamista valvottaisiin vain visuaalisesti videokameralla. Yleistä näyttäisi sitä vastoin olevan se, että tapaamisjärjestelyissä otetaan rutiinin-

omaisesti käyttöön laissa selvästi viimesijaiseksi menettelyvaihtoehdoksi osoitettu erityisvalvottu tapaaminen.

Vallitseva asiantila johtuu saamieni lausuntojen tai selvitysten perusteellapitkälti siitä, että poliisihallinnossa ei yleensä ole tiedostettu, että tapaamisen järjestäminen kantelussa kuvatuunkaltaisessa väliseinällä tapaajat toistaan erottavassa tilassa tarkoittaa erityisvalvottua tapaamista. Pidän hämmästyttävänä sitä, että poliisihallinnossa näyttää olevan laajasti virheellinen tai puutteellinen käsitys vapautensa menettäneen tapaamisista koskevan lainsäädännön sisällöstä. Erityisen huolestuttavana pidän sitä, että epätietoisuus koskee asianajajan tai muun asiamiehen tapaamisista, joiden luottamuksellisuuden turvaaminen on yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kulmakivi.

Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen selvityksen mukaan tarve allekirjoittaa asiakirjoja johtaa poliisivankilassa pääsääntöisesti siihen, että tällöin tapaamista tulee valvomaan joku poliisivankilan henkilökuntaan kuuluva. Tällainen käytäntö on käsitykseni mukaan kaukana siitä, mitä eduskunta tarkoitti putkalakia säätäessään ja asettaessaan asiamiestapaamisten pääsäännöksi tapaamisten valvomattomuuden.

Kouvolan kihlakunnan ja monen muunkin poliisilaitoksen asiamies- ja muita tapaamisista koskevat järjestelyt ja käytännöt ovat kokonaan sivuuttaneet lain mukaisen harkinnan siitä, onko käsillä erityisvalvottu tapaamisen järjestämiseksi edellytettävää laissa säädettyjä lähinnä turvallisuuteen liittyviä perusteita. Asian jälkikäteisarvostelussa pidän varsin selvänä, että yleensä näin järjestettyjä tapaamisista, varsinkin asiamiestapaamisista, on pidettävä lainvastaisena.

Poliisilaitoksen lainvastaisen menettelyn moitittavuuden arvioinnissa olen ottanut huomioon muun muassa sen, että erityisvalvottu tapaamisen käsiteseisältö ei ilmene suoraan putkalain tekstistä samoin kuin sen, että tietooni ei ole tullut, että vapautensa menettäneiden asiamiehet olisivat itse kiinnittäneet tapaamisjärjestelyihin huomiota. Asiassa on ylipäättään kyse poliisihallinnossa laajemmin vallitsevasta lainvastaisesta asiantilasta eikä ensisijaisesti tai nimenomaisesti Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen menettelystä.

Käsitykseni mukaan myös putkalaisissa tehdyt lainsäädännölliset valinnat ovat edesauttaneet epäyhteisten käytäntöjen ja virheellisten käsitysten muodostumiseen tässä puheena olevassa asiassa. Pidän putkalain muuttamista ja selkeyttämistä oikeusturvavastaisuudesta ensiarvoisen tärkeänä.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.4.3–3.4.4 esittämäni käsitykset Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyn lainvastaisuudesta sen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän poliisilaitokselle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän tämän päätökseni myös sisäasiainministeriölle tiedoksi. Pyydän sisäasiainministeriötä saattamaan tämän päätökseni kaikkien lääninhallitusten poliisiosastojen sekä poliisilaitosten tietoon.

Esitän lisäksi sisäasiainministeriölle eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 2 momentin perusteella, että se ryhtyisi toimenpiteisiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain asiamiestapaamista koskevan edellä kohdassa 3.3.2 käsitellyn sääntelyn saattamiseksi tutkintavankilain vastavaksi. Samalla esitän sisäasiainministeriölle kohdassa 3.3.3 lausutuun perustein, että poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain mukaisten eri tapaamismuotojen ja niiden edellytysten määrittelyä selvennettäisiin.

Olen 25.8.2008 esittänyt oikeusministeriölle myös vankeuslain sääntelyn muuttamista tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 3 momenttia vastaavaksi. Sisäasiainministeriölle tässä esittämieni putkalakia koskevien tarkistusten valmistelussa olisi käsitykseni mukaan perusteltua toimia yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. Lähetän tämän päätökseni oikeusministeriölle tiedoksi ja esitän samalla, että myös vankeuslain ja tutkintavankeuslain eri tapaamismuotojen ja niiden edellytysten määrittelyä tulisi selkeyttää.

Pyydän sisäasiainministeriötä ilmoittamaan minulle 31.3.2009 mennessä, mihin toimenpiteisiin esitykseni on antanut aiheita.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös Suomen Asianajajaliitolle tiedoksi.